

---

11. VOLBY

O čem je mapový oddíl VOLBY?

Mapový oddíl na pěti listech zachycuje výsledky vybraných voleb v historické perspektivě od roku 1920 do roku 2013. Jednotlivé listy jsou zaměřeny jak na výsledky parlamentních voleb, do Národního shromáždění republiky Československé (1920), do Sněmovny Federálního shromáždění (1990) a do Poslanecké sněmovny ČR (2013), tak na vývoj vybraných stran. Listy jsou doplněny specifickými tématy české volební geografie. Díky zobrazení volebního chování do map je možné sledovat proměnu úspěšnosti jednotlivých stran v čase i v prostoru. Volební chování je nejen odrazem individuálních charakteristik jednotlivců, ale odráží také historický vývoj státu i regionální proměny sociální skladby obyvatel – mapový oddíl volby tak vhodně doplňuje ostatní kapitoly atlasu.

Oproti většině mapových oddílů atlasu má volební oddíl svá specifika. Nevychází z dat sčítání lidu, ale z jednotlivě konaných voleb a využívá jiné územní jednotky. Pro mapy znázorňující volební výsledky jednotlivých stran jsou ve všech letech použity soudní okresy, které existovaly pouze během první poloviny 20. století. Přepočtení novodobých dat na totožnou územní strukturu umožňuje detailní vývojové srovnání volebního chování.

Co znázorňují mapy?

Na prvních dvou mapových listech jsou podrobně představeny výsledky parlamentních voleb konaných v letech 1920 až 2013. První mapový list se zaměřuje na období 1920–1946. Výsledky voleb do Národního shromáždění republiky Československé v roce 1920 jsou v mapě zachyceny pomocí zobrazení podílu hlasů vítězné strany v okresech a také počtem hlasů pro jednotlivé strany v krajích. Samostatně, šrafovou, jsou vyznačeny výsledky německých stran. Informace doplňují výřezy volebních výsledků v zajímavých územích v roce 1922. Výsledky voleb v roce 1948 jsou znázorněny netradičně, pomocí tzv. bílých lístků představujících podíl odevzdaných nevyplněných lístků demonstrujících nesouhlas s jednotnou kandidátkou Národní fronty a absencí demokratické volby. Celorepublikové výsledky voleb do Národního shromáždění republiky Československé z let 1925 a 1946 jsou představeny pomocí schémat zachycujících rozložení mandátů jednotlivých stran. Celkový vývoj doplňuje graf znázorňující výsledky voleb z let 1920 až 1946.

Navazující druhý mapový list je zacílen na výsledky voleb konaných v letech 1990 až 2013. V období 1946–1990 se v Československu nekonaly svobodné demokratické volby, toto období proto není zobrazeno. Mapa do Sněmovny lidu Federálního shromáždění v roce 1990 dokumentuje výsledky prvních polistopadových voleb a vychází z mapy Blažka a kol. (1990). Druhá mapa znázorňuje výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013,

soustředí se jak na strukturu volených stran v jednotlivých okresech, tak na podíl hlasů vítězné strany. Obě hlavní mapy doplňují schémata znázorňující rozložení mandátů v České národní radě ČR (1990), respektive v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (2013). I zde jsou výsledky doplněny grafem celorepublikových výsledků voleb, tentokrát v období 1990 až 2013.

Další tři listy znázorňují volební výsledky vybraných stran podle stranických rodin a představují specifická témata české volební geografie. Konkrétně třetí mapový list se zaměřuje na levicové strany, čtvrtý list na náboženské a pravicové strany. Ve dvacátých letech je kladen důraz na výsledky německých alternativ vybraných stran a mapy jsou doplněny i hranicí znázorňující vyšší podíl obyvatel německé národnosti. Všechny mapy využívají kartogram pro znázornění podílu hlasů dané strany. Výjimku představují souhrnné mapy pro Komunistickou stranu Čech a Moravy (1992–2013) a pro Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou (1992–2013), které ukazují jak vývoj podílu hlasů, tak zároveň specifický index dokumentující změnu počtu hlasů mezi výsledky z voleb v 90. letech a po roce 2000.

Poslední, pátý list se zaměřuje na stavovské a etnické strany, na menší strany a na volební účast za celé sledované období. Z malých stran je pozornost věnována nejen tzv. stavovským stranám, ale i etnickým a tematicky vymezeným stranám. Zobrazeny jsou tak např. volební výsledky Hnutí samosprávné Moravy a Slezska, Sudetoněmecké strany, Důchodců za životní jistoty či České pirátské strany. Všechny mapy využívají kartogram pro znázornění podílu hlasů dané strany. Poslední čtveřice map dokumentuje volební účast při volbách do Sněmovny lidu Federálního shromáždění (1992) a Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (2006), dále také volební účast při prezidentských volbách v roce 2013 včetně výsledků druhého kola.

Co říkají mapy?

Mapové listy tohoto oddílu představují prostorové vzorce volebního chování a jejich vývoj v čase od roku 1920 do roku 2013. Volební výsledky a jejich prostorové vzorce je možné srovnávat se zobrazením dalších jevů v mapách ostatních oddílů atlasu a hledat mezi nimi souvislosti, tak jak o to usiluje disciplína politické a volební geografie. Volební geografie se snaží odhalovat regionální podmíněnosti volebního chování. Předpokládá totiž, že volební preference voličů do jisté míry souvisí s charakteristikami regionu, ve kterém žijí. Volební výsledky tak mimo jiné odráží složení obyvatelstva daných regionů – například národnostní složení, sociálně-ekonomickou strukturu (např. vzdělání, postavení v zaměstnání či typ ekonomické činnosti) či religiozitu (viz Kostecký, Bernard 2014).

Na příkladu voleb z období první republiky je možné pozorovat souvislosti mezi volebními výsledky jednotlivých stran a ostatními socioekonomickými charakteristikami daných okresů. Například strany agrární (RSZML a Bdl) byly nejúspěšnější v oblastech s vysokým podílem obyvatelstva zaměstnaného v zemědělství (srovnej s mapovým listem 7.2 *Struktura zaměstnanosti*). Strany křesťansko-demokratické (ČSL a DCV) zase dosáhly nejvyšších preferencí v okresech s vysokým podílem římských katolíků (srovnej s mapovým listem 8.2

Dominantní náboženství). Levicové strany (ČSDSD, ČSNS, KSČ a DSDAP) pak byly nejoblíbenější v okresech s vysokým podílem dělnického obyvatelstva (viz Čermák, Kostecký, Šimon 2014).

Obdobné srovnání můžeme učinit také v případě výsledků novodobých voleb do poslanecké sněmovny. Podle Bernarda (2015) je možné po roce 1989 sledovat posilování rozdílů mezi regiony, které se ekonomicky rozvíjejí na jedné straně, a regiony strukturálně postiženými, s ekonomickými potížemi na straně druhé. Voličské preference ekonomicky progresivnějších regionů (např. metropolitní areál Prahy či obce v zázemí velkých měst) jsou profilovány spíše směrem k pravicovým stranám, naopak v regionech ekonomicky slabších jsou silnější spíše strany levicové (srovnej s mapovým listem 7.3 *Nezaměstnanost*). Z menších stran můžeme hodnotit například volební podporu Republikánů (SPR-RSČ), kteří byli představiteli radikálně pravicové strany. Tato strana dosahovala nejvyšších volebních výsledků v oblasti severozápadních Čech a na Ostravsku, tedy v územích s vyšší mírou sociálních problémů a nižší ekonomickou stabilitou, která jsou přístupnější k agresivní politické rétorice založené na nacionalismu a xenofobii (viz Bernard, Šimon 2014).

Zajímavé je srovnání regionálních rozdílů v období první republiky a v současnosti. Za první republiky byly regionální rozdíly ve voličských preferencích silnější a volební podpora byla rozložená více nerovnoměrně. Podle Kosteckého a Bernarda (2014) je možné hledat příčiny například ve větší etnické heterogenitě území Česka před druhou světovou válkou a ve větší rozdrobenosti politického spektra s vyšším počtem menších politických stran.

Při dlouhodobém pohledu můžeme vysledovat několik zásadních změn ve volební podpoře politických stran. Zemědělsky orientované strany či etnicky orientované strany nenašly v 90. letech podporu a zmizely z politického spektra. Levicové ČSSD a KSČM, původně jako strany městských dělníků na Plzeňsku (ČSDSD) a Kladensku (KSČ), mají v současnosti vyšší podporu hlavně na venkově. Podpora pravicových konzervativních stran se v dlouhodobém horizontu také proměnila, nicméně je stále o něco vyšší v městských a maloměstských regionech. Oproti těmto stranám se zásadní proměnou územní podpory stojí ČSL/KDU-ČSL, jejíž prostorový vzorec volební podpory se za posledních 100 let téměř nezměnil. Ukazuje se tak, že kulturně vymezené strany mají stabilnější územní podporu než ekonomicky definované strany. Druhou ilustrací kulturně-institucionální stability je dlouhodobě nižší volební účast v oblastech zasažených před- a po-válečným odsunem obyvatelstva. Institucionální stabilita se zvláště neprojevuje v tom, koho volím, ale v tom, jestli jdu vůbec k volbám.

Zdroje a doporučená literatura

Vzorcům volebního chování v Česku, jejich vývoji a podmíněnostem se věnují dvě rozsáhlé publikace autorů ze Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. První je kniha *Koho volí Vaši sousedé?: prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny* (Kostecký a kol. 2014). Druhou publikací je kniha *Geografie výsledků parlamentních voleb: vzorce volebního chování v Česku 1992–2013*

(Kostecký a kol. 2013). Hodnocení stability regionálních vzorců podpory tradičních stran v Českých zemích se ve své práci věnují autoři Jehlička a Sýkora (1991).

BERNARD, J. (2015): Teorie třídně podmíněného hlasování a její souvislosti s prostorovými vzorci volebního chování. In: Kostecký, T., Mikešová, R., Poláková, M., Čermák, D., Bernard, J., Šimon, M.: Geografie výsledků parlamentních voleb: vzorce volebního chování v Česku 1992–2013. Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 94–116.

BERNARD, J., ŠIMON, M. (2014): Prostorové vzorce volebního chování v letech 1992–2006: popis, proměny a možné příčiny. In: Kostecký, T., Mikešová, R., Poláková, M., Čermák, D., Bernard, J., Šimon, M.: Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, s. 109–132.

BLAŽEK, J., JEHLIČKA, P., KOSTECKÝ, T., SÝKORA, L. (1990): Výsledky voleb do Federálního shromáždění 1990 (mapa). Geografický ústav ČSAV, Praha.

ČERMÁK, D., KOSTECKÝ, T., ŠIMON, M. (2014): Prostorové vzorce volebního chování za první republiky – popis, proměny a možné příčiny. In: Kostecký, T., Mikešová, R., Poláková, M., Čermák, D., Bernard, J., Šimon, M.: Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, s. 83–108.

JEHLIČKA, P., SÝKORA, L. (1991): Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v Českých zemích (1920–1990). Geografie, 96, č. 2, s. 81–95.

KOSTECKÝ, T., BERNARD, J. (2014): Závěr. In: Kostecký, T., Mikešová, R., Poláková, M., Čermák, D., Bernard, J., Šimon, M.: Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, s. 139–143.

KOSTECKÝ, T., MIKEŠOVÁ, R., POLÁKOVÁ, M., ČERMÁK, D., BERNARD, J., ŠIMON, M. (2013): Geografie výsledků parlamentních voleb: vzorce volebního chování v Česku 1992–2013. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 209 s.

KOSTECKÝ, T., MIKEŠOVÁ, R., POLÁKOVÁ, M., ČERMÁK, D., BERNARD, J., ŠIMON, M. (2014): Koho volí Vaši sousedé? Prostorové vzorce volebního chování na území Česka od roku 1920 do roku 2006, jejich změny a možné příčiny. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, 173 s.

SVOBODA, P. (2017): Ekonomická struktura. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 70–77.

TEMELOVÁ, J., JÍCHOVÁ, J. (2017): Dominantní náboženství. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Kulturní struktura, mapový list 8.2. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 80–81.

---

11. VOLBY

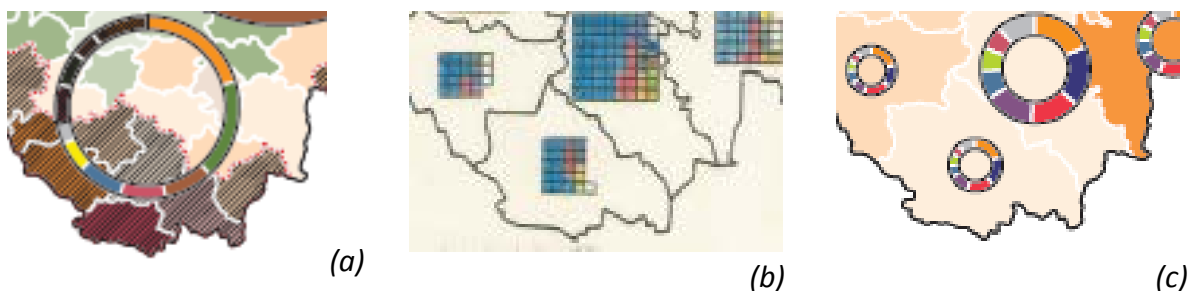

Úlohy

1. ÚLOHA – Vývoj výsledků voleb

Zaměřte se na svůj okres a sledujte, jak se měnily výsledky voleb od 20. let 20. století do současnosti. Zatímco mapy na prvních dvou mapových listech Vám mohou pomoci s celkovým vývojem a strukturou zvolených stran, v dalších listech již máte možnost sledovat vývoj u vybraných stran (pozor nejedná se o současné vymezení okresů!). Je vývoj ve Vašem okrese obdobný jako v celém Česku? Lze případně sledovat podobný vývoj i v jiných okresech? Zamyslete se a následně diskutujte, v čem si tyto okresy mohou být podobné.

Obrázek 1: Volby do (a) Národního shromáždění republiky Československé (1920), (b) Sněmovny lidu Federálního shromáždění (1990), (c) Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (2013)

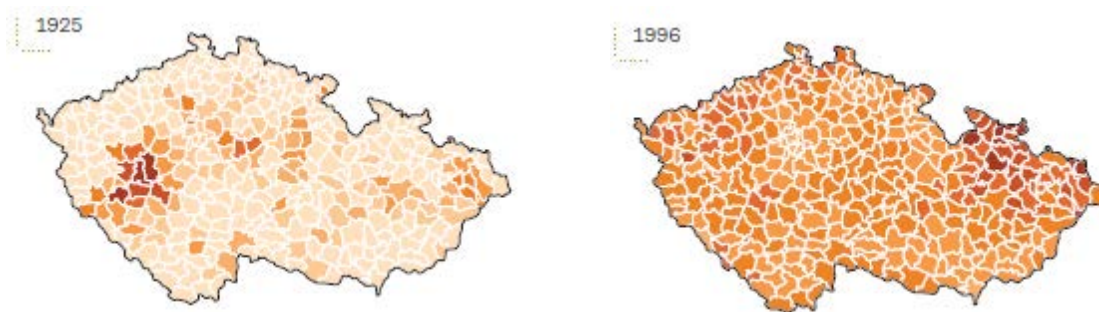
Zdroj: Šimon (2017)

2. ÚLOHA – Vzorce volebního chování

Projděte si třetí a čtvrtý mapový list a nejdříve se zaměřte na mapy znázorňující podíly hlasů jednotlivých stran ve 20. letech 20. století. Zamyslete se nad tím, zda existují specifické prostorové vzorce volebního chování, tedy zda v určitých okresech nalezneme více voličů určitých stran. Nyní se podívejte na volební výsledky v dalších letech až po současnost. Mění se Vámi odhalené prostorové vzorce? Zamyslete se a následně diskutujte, co může mít vliv na změnu oblíbenosti určitých stran.

- Role vzniku a zániku stran
- Politika státu, historické události
- Skandály spojené s představiteli stran
- ....

Obrázek 2: Rozložení hlasů pro Československou sociálně demokratickou stranu dělnickou (1925) a Českou stranu sociálně demokratickou (1996)

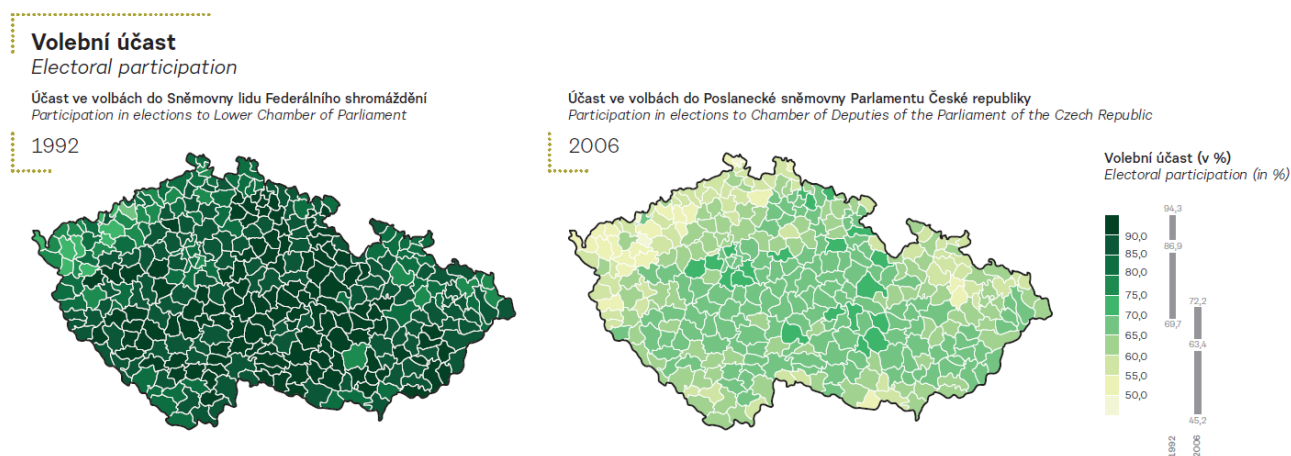

Zdroj: Šimon (2017)

3. ÚLOHA – Účast v parlamentních volbách

Na posledním pátém listu najdete mapy zobrazující volební účast v parlamentních volbách 1992 a 2013. Zamyslete se nad tím, jak se mezi těmito lety volební účast změnila. Diskutujte, co může ovlivnit ochotu lidí účastnit se parlamentních voleb. Následně identifikujte oblasti, kde je volební účast nižší. Jsou tyto oblasti v něčem specifické? Spojuje je něco? Pomoci Vám mohou mapové listy z ostatních kapitol atlasu, které znázorňují situaci v 90. letech a v současnosti. Využít můžete i [Interaktivní mapu obyvatelstva Česka 1921 – 2011](#).

Obrázek 3: Volební účast v parlamentních volbách 1992 a 2013

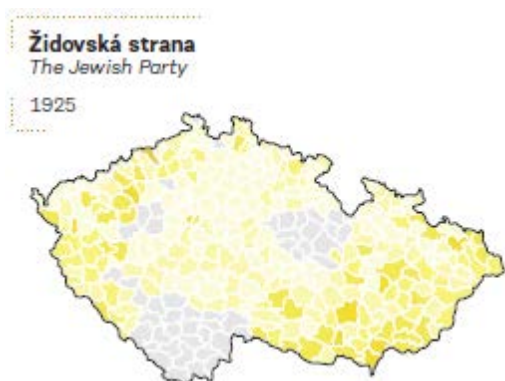

Zdroj: Šimon (2017)

4. ÚLOHA – Etnické a náboženské strany

Najděte mapy, které zobrazují volební výsledky etnických a náboženských stran. Porovnejte, zda lze najít souvislosti mezi volebními výsledky a strukturou obyvatelstva podle náboženského vyznání a národnosti (viz mapový oddíl 8. *Kulturní struktura*). Pokud ano, jsou tyto souvislosti vidět spíše v minulosti, nebo v současnosti? Zamyslete se nad tím proč a diskutujte.

Obrázek 4: Podíl hlasů Židovské straně (1925)

Zdroj: Šimon (2017)

Zdroje

Interaktivní mapa obyvatelstva Česka 1921–2011. Online dostupné: <http://www.historickygis.cz/aplikace/mapa.html>.

JÍCHOVÁ, J., PŘIDALOVÁ, I., TEMELOVÁ, J. (2017): Kulturní struktura. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L. (eds.): Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 79–89.

ŠIMON, M. (2017): Volby. In: Ouředníček, M., Jíchová, J., Pospíšilová, L.: Historický atlas obyvatelstva českých zemí. Nakladatelství Karolinum, Praha, s. 109–119.